

A tudomány legkiválóbb elhivatottjai között is ritka az, aki egy hosszú élet minden megpróbáltatását kiállva, törhetetlen munkakedvvel, lankadatlan lelkesedéssel, önfeláldozó odaadással dolgozik mindvégig a közösség érdekeit szolgáló céljai eléréséért.

A nyolcvanéves Kelemen Lajos ezek közé az emberek közé tartozik. Rendkívüli képességét, hatalmas munkaerejét kora ifjúságától kezdve mind a mai napig annak szenteli, hogy hazája múltjának emlékeit feltárja, a kutatók számára hozzáférhetővé tegye, az utókornak megőrizze, tanulmányaiban megörökítse és másokkal is észrevétesse, megbecsültesse mindazt, ami az eltűnt nemzedékek alkotásaiból, erényeiből és hibáiból útmutatásul szolgálhat egy boldogabb jövő felépítéséhez.

A kolozsvári Bolyai Tudományegyetem ezzel a példamutató életművel szemben az ifjabb kutatonemzedékek részéről kijáró tiszteletnek óhajtott kifejezést adni, amikor elhatározta, hogy az ősz tudós nyolcvanadik születésnapjára barátai, munkatársai, tanítványai és tisztelői írásaiból emlékkönyvet bocsát ki. A párt és az állam illetékes szervei azonnal felkarolták ezt a kezdeményezést, és lehetővé tették, hogy a Kelemen Lajos emlékkönyv napvilágot lásson. Így született meg történetkutatásunk legújabb eredményeiből ez a csokor a nyolcvanéves tudós munkaasztalára.

Az emlékkönyvben megjelent tanulmányok Kelemen Lajos tudományos érdeklődésének és kutatásainak sajátos területeiről: a művészet-, művelődés- és gazdaságtörténet, a régészet, néprajz, múzeum-, könyvtár- és levéltártörténet, valamint haladó hagyományaink témaköréből merítették tárgyukat. Így akarták érzékelteni a kutatások jelenlegi állását azokon a munkaterületeken,

amelyeken Kelemen Lajos alkotott. Ugyanekkor azonban e dolgozatok, a történelmi materializmus szellemében, a múlt egyes mozzanatait nem öncélú, elszigetelt jelenségeknek tekintik, hanem a ma feladatain keresztül a jövővel való összefüggéseiket is szem előtt tartják. Hazánk együttélő népeinek közös hagyományai, az egyre inkább felszínre kerülő műemlékvédelem, a múzeumok és levéltárak fejlődésének a mával és a jövővel egyaránt szoros kapcsolatban álló kérdései azok a pontok, amelyeken az emlékkönyv közvetlenül bekapcsolódik a jelen problémáinak megoldásába.

Az emlékkönyv szerzői között magyar, román és szász kutatókkal találkozunk az olvasó, akiknek különböző nyelvű írásai e lapokon egyenrangú felekként, alkotó harmóniában sorakoznak egymás mellett. Ez is Kelemen Lajos felfogását és törekvéseit tükrözi. Ő ugyanis egész élete példájával, hatalmas anyagismeretével, tudományos eredményeivel az ország bármilyen nemzetiségű kutatóját munkára serkentette, s a tudományos elfogulatlanság jegyében, teljes önzetlenséggel, egyaránt támogatta feladatainak elvégzésében. A magyar, román és szász kutatóknak nyújtott segítsége révén az együttélő nemzetiségek egymásra-találásának, tudósaik termékeny együttműködésének útját egyengette, egymás történelmi hagyatékának kölcsönös megbecsülésére nevelt. A nyolcvanéves Kelemen Lajos irodalmi munkássága a szó legjobb értelmében vett pozitívista tudomány része. Mégis, említett történetkutatói és emberi magatartása következtében a mai nemzedék is magáénak érzi őt, példájából tanul, eredményeit a materialista felfogás alapján magasabb szinten tovább fejleszti.

E kötet szerzőinek nagy többsége Kelemen Lajos tanítványai közé tartozik. Az emlékkönyv tehát arra is utal, hogy történetírásunk nesztorának hat évtizedes magvetése napjainkig milyen termést hozott. Mert Kelemen Lajos példája és magvetése nemcsak a könyvek holt lapjain keresztül, hanem magukban az élő emberekben is hatott, munkált és növekedett. Az ő hatásának formáló ereje szintén hozzájárult ahhoz, hogy fiatal egyetemünk tanárai belenőjenek azokba a feladatokba, amelyeket az ország szervezetten folyó történetkutatása a Bolyai Tudományegyetemre ró. S ha ma már egyetemünk önálló szinként jelentkezhetik az ország történettudományában, és ha falaink között az együttélő nemzetiségek történetkutatásának újszerű, termékeny és egészséges formája van

kibontakozóban, ezt, más tényezők mellett, a Kelemen Lajos magatartásából sugárzó példamutatásnak, nevelőerőnek is köszönhetjük.

A Bolyai Tudományegyetem azonban amellett, hogy ezzel az emlékkönyvvel fiatal marxista kutatónemzedékünket Kelemen Lajos életművének tanulságaira akarja figyelmeztetni, ezt az ünnepi alkalmat felhasználja egyben arra is, hogy megteremtse azokat a kereteket, amelyek között tudományos munkájának beérő eredményeit a jövőben közölni kívánja. Különös örömet jelent számunkra, hogy egyetemünk most induló tanulmányorozatát éppen e Kelemen Lajosnak ajánlott kötetünkkel nyithatjuk meg.

Kolozsvárott, 1957. szeptember 30-án.

TAKÁTS LAJOS
a Bolyai Tudományegyetem
rektora